

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > דע את יחודך 001 הבנת שורשי העבודה הפנימית

דע את יחודך 001 הבנת שורשי העבודה הפנימית

שורשי העבודה הפנימית

ביאור חובת הכרת האדם את עצמו

"קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד". כשם שה"אורייתא" "ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט), כך נפשו של ה"ישראל" שהיא חד עם הקודשא בריך הוא ועם האורייתא, אין לה קץ. גם היא "ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים".

הראב"ד בספר יצירה בתחילת פרק א', מבאר את חובת האדם להכיר את עצמו, וז"ל: "צריך אתה לדעת שכל מה שברא הקב"ה בעולמו, כנגדו ברא באדם, שנאמר: 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' (בראשית א, כו). וכל זה כדי שיתבונן מתוך הנגלה את סתרי החכמה, שנאמר: 'ואחר עורי נקפו זאת ומבשרי אחזה אלוה'" (איוב יט, כו). עכ"ל. המתבאר מדבריו שהאדם נברא בצלם ודמות של מעלה, ועל מנת שיוכל להכיר את ה'מעלה' צריך שיכיר את ה'מטה'. וזה כוונת הפסוק "ומבשרי אחזה אלוה", שמתוך שאכיר את עצמי אכיר את בוראי.

ישנם מקומות רבים בדברי רבותינו ז"ל העוסקים בסוגית צורת אדם. אך ע"פ רוב, הדברים אינם מכוונסים במקום אחד, אלא זעיר פה זעיר שם. שני הספרים העוסקים בסוגיא זו בצורה מרוכזת יותר, הינם ספר תיקוני הזוהר וספר יצירה. ספר תיקוני הזוהר עוסק בצורת אדם, במהלך של דרשות ותיקונים, אך לא במהלך מסודר. לעומתו ספר יצירה עיקרו ורובו עוסק בצורת אדם, במהלך מובנה ומסודר מאוד. נמצא א"כ שהספר העיקרי העוסק בבירור צורת אדם, הן בחלקו הגשמי הן בחלקו הרוחני, הוא ספר יצירה. ולא בכדי פתח הראב"ד את פירושו לספר יצירה, בביאור חובת הכרת האדם את עצמו.

סוגית בירור נפש האדם היא אחת הסוגיות המורכבות שישנן, בבחינת מים שאין להם סוף. ישנן סוגיות שעוד אפשר לחשוב שיש להן קץ (על אף שכל מילה בתורה אין לה קץ). אך סוגית בירור הנפש, הינה סוגיא שאין לה קץ כפשוטו. ומי שאינו סובר כן, אינו משום שלא נגע ולא פגע בסוגית הכרת נפשו מעולם.

מכל מקום, על זה נאמר: "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין לבטל ממנה" (אבות ב, טז). ועבודת האדם היא לברר את נפשו עוד ועוד, במהלך של "ילכו מחיל אל חיל" (תהילים פד, ח). עד אשר יזכה להכיר את בוראו, כעין מה שנאמר על מעמד הר סיני: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה). שקרע הקב"ה את כל הרקיעים, והראה לעם ישראל ש"אין עוד מלבדו" (פסיקתא רבתי סוף פ"כ) באופן ברור.

"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"

ישנם ג' סוגי הכרה אותם צריך האדם להכיר: גופו, נפשו ובוראו.

הבריאה בנויה באופן של "סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כח, יב). וכל מדרגה הינה שליבה והכנה

למדרגה שלמעלה ממנה, ככלי המביא לידי קבלת האור שלמעלה ממנו. א"כ הכרת גופו הינה שליבה להכרת נפשו (כמובן באופן שהכרת גופו אכן מסייעת להכרת נפשו), והכרת נפשו הינה שליבה להכרת בוראו - כלי לקבלת אורו יתברך.

כמשל המביא לידי נמשל. שמתוך שמבין את המשל יכול להבין את הנמשל. למה הדבר דומה. איתא בגמ': "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה" (קידושין מ, ב). אדם החפץ שלימודו יביא אותו עד כדי מעשה, חייב ללמוד את הסוגיא לאורכה לרוחבה ולעומקה, עם כלליה פרטיה דקדוקיה וסברותיה. ולאחר מכן לחשבן ולצרף יחד את כל חלקי הסוגיא. או אז יש לו את ה"תלמוד גדול", ויכול גם להגיע ל"מביא לידי מעשה".

אך מי שלומד רק על מנת לעשות, וכל לימודו 'סמוך ונראה' למעשה, בלי לעיין בסוגיא הדק היטב, פשיטא שאין לו את ה"תלמוד גדול". וכ"ש שאין לו את ה"מביא לידי מעשה". זה במשל.

בנמשל אדם שעמל להכיר רק את בוראו ואינו עמל להכיר את עצמו - גופו ונפשו, על כרחך שהכרת בוראו אינה הכרה שלימה. וזאת משום שהוא מנסה לתפוס את הנמשל קודם שהבין את המשל. ההתעסקות בהכרת הבורא, בלי שקדמה לה הכרת הנפש, הינה אור בלא כלי - נשמה בלא גוף. ואין לזה קיום בהאי עלמא.

ואל יסבור האדם כי הדרך אשר ישכון בה אור ה', היא באופן שהכרת בוראו עיקר ואילו הכרת עצמו הינה כלי מעבר בעלמא, "לא היה ולא נברא אלא משל היה" (בבא בתרא טו, א), כדבר שאין צריך לתת עליו את הדעת. דזה אינו. ואע"פ שהתכלית היא הכרת הבורא, הכרת עצמו צריכה להיות הכרת מציאות ברורה ויסודית לעצמה. וזאת על מנת שיוכל להגיע לראש הסולם - לנמשל, שהוא אורו יתברך.

א"כ הדרך להגיע להכרה אמיתית את בוראו הינה הכרה אמיתית את עצמו.

"עולם ברור ראית"

תועלת נוספת בהכרת הנפש היא לצורך עבודת הנפש ותיקון המידות. רבים מנסים לגעת בעבודת הנפש ותיקון המידות. ולצורך כך על האדם להכיר את חלקי נפשו וכוחות נפשו, להכיר את הכלים העומדים לרשותו, ולדעת איך להשתמש בהם באופן הנכון ובזמן הנכון. אך אדם שאינו מכיר את נפשו, איך יוכל לעבוד עם נפשו ולתקן את מידותיו.

בנוסף לכך, כל מעשה ופעולה מורכבים מחלקי נפש רבים עד אין מספר, אשר צריכים לצאת מהמקום הנכון בנפש ובאופן הנכון, כפי שיתבאר להלן אי"ה. לכן אדם אשר אינו מכיר את עצמו, רוב ככל מעשיו ופעולותיו אינם מכוונים ומדוקדקים. וממילא הטעויות היוצאות ממעשיו ופעולותיו, מוכרחות ותדירות מאוד.

אשר על כן, על האדם להכיר את עצמו, בכדי שיוכל לתקן את נפשו ואת מידותיו. וכן כדי שיוכל לפעול פעולותיו לפי כוחות וסדרי נפשו, באופן שלא תצא תקלה תחת ידו.

ובהגדרה מדוקדקת ועמוקה הרבה יותר, על האדם להכיר את עצמו בכדי שיוכל לחיות ב"עולם ברור", כדאיתא בחז"ל: "עולם ברור ראית" (פסחים נ, א).

לדוגמא ישנו אדם שכאשר הוא עוסק בסוגיא, הוא יכול ללמוד את כל הפרטים, לדון בסברות ואף לנחות להלכה. אך אם אינו טורח להגיע לברירות ולבהירות בכל מהלך הסוגיא, תורתו היא "תורת בבל". הכל מבולבל ומעורבב, בלי שום סדר וצורה. וודאי שתורתו אינה בבחינת "עולם ברור".

לעומתו ישנו אדם שכאשר הוא לומד סוגיא, הוא מנסה לעמול לפי השגתו ומדרגת נפשו, על מנת שתצא לו הסוגיא בצורה מובנת ומסודרת. והוא ממשיך לברר את הסוגיא נפה אחר נפה, עד שהוא מגיע לסולת ברורה ונקיה. תורתו של אדם זה, הינה בבחינת "עולם ברור ראית".

וכך הם הדברים בסוגית בירור הנפש. על האדם לעמול כל ימי חייו ללמוד את סוגית נפשו, על מנת לצאת מ"גלות בבל" ולחיות ב"עולם ברור".

אמנם חיים אנו בעולם של העלם. וכשמו כן הוא - עולם מלשון העלם. כל תפיסת החיים האמיתית נעלמת ונסתרת מאוד, העלם בתוך העלם. וכתוצאה מכך לא שייך להגיע להכרה גמורה ומוחלטת בנפש (בהאי עלמא). אך המכוון הוא שהאדם

יחיה ב"עולם ברור" ככל האפשר, באופן שמציאות גופו ונפשו ומציאות ה'אני' שלו הולכים ומתבררים יותר ויותר - עוד בהירות ועוד בהירות. צריך להבין שזה מהלך של חיים שלמים - לצאת מההעלם ולהיכנס לתוך "עולם ברור".

אך פשוט לכל בר דעת, שאי אפשר להגיע ל"עולם ברור" מכח ידיעות חלקיות ומפוזרות. אדם המכיר את עצמו זעיר זעיר שם, לא נוכל לומר שאין בדבר תועלת כלל. אך עדיין חיינו רחוקים מלהיות חיים של "עולם ברור". אם יש לאדם פרטים בלי כללים, העיקר חסר מן הספר. בכדי לעסוק בבירור הנפש נצרכות ידיעות רבות - כללים ופרטים, שורשים וענפים.

והאמת היא שגם זה אינו די. שהרי יכולות להיות לאדם כל הידיעות הנצרכות, ואפ"ה כיון שידיעותיו אינן מצורפות אהדדי, וחלקי נפשו מפוזרים ומפורדים, נפשו אינה מבוררת. וממילא כל חיינו מבולבלים ומעורבבים.

לעומת זאת, אדם החי בתוך עולם פנימי, ומברר את נפשו כסדר, באופן שכל ידיעותיו וכל חלקי נפשו מצטרפים אהדדי, כל מה שהוא רואה זה "עולם ברור". ההבדל הוא עצום ונורא[1].

נתברר א"כ, שככל שהאדם מכיר את עצמו יותר, עולמו ברור יותר, פעולותיו מכוונות יותר, נפשו ומידותיו מתקנות יותר, וגדולה מכולם - הכרת בוראו ברורה יותר.

מראה באצבע ואומר "זה"

"אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו. שנאמר: 'ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו'" (תענית לא, א).

אין אדם מראה באצבעו ואומר 'זה', אלא על דבר שמכירו הכרת נפש פנימית וברור לו שזה הדבר. וכך צריכה להיות צורת החיים של האדם - "כזה ראה וקדש" (רש"י שמות יב, ב). כפי שמבארים חז"ל הקדושים על הפסוק: "זה אלי ואנוהו" (שמות טו, ב), שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי (מכילתא בשלח פר' ג'). אין הכוונה שכל אחד ראה דבר אחר. שניהם ראו את אותו דבר. אלא שמה שיחזקאל בן בוזי ראה, השפחה ראתה בבהירות גדולה יותר.

לעתיד לבוא שהעולם יהיה ברור לחלוטין, הצדיקים יהיו במדרגת "זה ה' קוינו לו". ומי שרוצה להיות במדרגה זו, צריך לחיות באופן של "זה אלי" בהאי עלמא, בכדי שיוכל לומר "זה ה' קוינו לו" לעת"ל.

לכן כל שאיפת החיים צריכה להיות לכיוון חיים ברורים ככל האפשר. לא באופן של ידיעות מפוזרות, אלא באופן של "עולם ברור ראית" - באופן של "זה".

"ראשית - חכמה"

בירור הנפש מורכב ממספר חלקים.

כאשר אדם ניגש לעסוק בנושא מסויים, ראשית עליו ללמוד את הסוגיא השייכת לאותו נושא. ברור שכל סוגיא מורכבת מידיעות רבות - כללים ופרטים, לפי אורך ורוחב הסוגיא. ואופן הלימוד צריך להיות בעיון מעמיק, כל אחד לפי השגת נפשו. לאף אחד אין הוה אמינא, שאפשר ללמוד סוגיא בקריאה או בדרך התעוררות בעלמא.

בירור הנפש הוא על אותו משקל בדיוק. ע"מ לעסוק בנושא זה, חייבים ראשית ללמוד את הסוגיא. וגם כאן ישנן ידיעות רבות - כללים ופרטים. ואדרבא, סוגיא זו הינה מורכבת מאוד. וככל שנכנסים פנימה אל תוך הסוגיא, רואים שהדברים ארוכים יותר, רחבים יותר ועמוקים יותר.

הנקודה ברורה. כאשר אדם רוצה לעסוק בשחיטה, הוא לומד הלכות שחיטה. כאשר הוא רוצה לעסוק בעירובין, הוא לומד הלכות עירובין. וכאשר הוא רוצה לעסוק בבירור נפשו, הוא צריך ללמוד את סוגית נפשו על כל חלקיה, ככל סוגיות הש"ס.

א"כ החלק הראשון הנצרך לבירור הנפש, הינו לימוד הסוגיא של מבנה הנפש[2].

החלק השני הנצרך לבירור הנפש, הוא הכח להרכיב את חלקי הסוגיא. הסוגיות הפנימיות נקראות בלשון חז"ל: "מעשה מרכבה" (חגיגה יג, א ועוד). ראשית משום שסוגיות אלו הינן מורכבות מאוד, מצד ריבוי הידיעות כנ"ל. וכתוצאה מכך ישנו קושי גדול להרכיב את כל הידיעות אהדדי. ומלבד זאת, הידיעות בסוגיא זו אינן ידיעות בעלמא. אלא הן ידיעות על עצם נפשו של האדם, על כל חלקיה והרכבותיה. והרכבת הידיעות צריכה להיות בהתאם למבנה נפשו של האדם.

אדם החי בתפיסת עולם חיצונית, החיים נראים לו פשוטים ובלתי מורכבים. אך האמת היא שאין דבר בבריאה שאינו מורכב. כמו שאמר החזו"א שהוא אינו מכיר דבר פשוט בבריאה. כאשר הקב"ה ברא את עולמו, הוא "איסתכל באורייתא וברא עלמא" (זוהר תרומה קסא, א). וכשם שה"אורייתא" מורכבת, כך ה"עלמא" מורכב.

וכשנכנסים פנימה אל תוך סוגית נפשו של האדם, הדברים מורכבים הרבה יותר. באופן שכל ידיעה מורכבת עם חברתה. ושניהן יחד מורכבות עם ידיעה נוספת. וכן הלאה עד אין קץ.

אמנם הנקודה הפנימית ביותר בנפש האדם, אינה מורכבת כלל. והיא היחידה שבנפש, שהיא יחידה לעצמה. ולכן היא גם נקראת יחידה. אך שאר חלקי הנפש וכוחות הנפש מורכבים מאוד.

א"כ מלבד הצורך בלימוד סוגית הנפש נצרך כח להרכיב את חלקי החכמה של הסוגיא. ומלאכת ההרכבה, להרכיב ולצרף יחד את כל הידיעות בהתאם למבנה הנפש של האדם, הינה חכמה גדולה ואומנות נפלאה מאוד.

כח ההכרה שבנפש

החלק השלישי הנצרך לבירור הנפש הינו "כח ההכרה" שבנפש. על פי רוב, הכח שמשמשים בו עמלי התורה, הינו "כח השכל" שבנפשם. שכן לימוד התורה הק' מבוסס ברובו על מערכת שכלית.

אך ישנו כח בנפש הנקרא "כח ההכרה", כפי שמשמש ה"חובות הלבבות" מספר פעמים במושג "הכרה". הנפש בכוחה להכיר דברים, ולא דווקא מ"כח השכל", אלא מ"כח ההכרה" שבנפש. ישנן הכרות חיצוניות שהנפש מכירה. כגון מה שנאמר לדינא: "כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים" (דברים כא, יז). ישנו דין של 'יכיר', שאב נאמן לומר: "זה בני בכורי" (קידושין עד, א). ישנו דין של הכרה בטביעות עין, שמחזירים על פיה אבידה לת"ח (בבא מציעא כג, ב). "הכרת פניהם ענתה בהם" (ישעיה ג, ט) וכדו'.

אך ישנה הכרה פנימית שמכירה את עצם הדבר מתוך עצם הנפש. כמו שאמרה תמר ליהודה: "הכר נא בוראך" (רש"י בראשית לח, כה). הכרת הבורא יכולה לבוא רק מעומק פנימיות "כח ההכרה" שבנפש.

המושג "כח ההכרה" שבנפש, אינו מוכר לרוב בני"א. ומתוך אלו המכירים את המושג בידיעה שכלית, מיעוטם מכירים את הכח בהכרה נפשית. על דרך כלל, האדם תופס את המציאות דרך חמשת החושים שלו: ראייה, שמיעה, ריח, טעם ומישוש[3]. ואי לכך הוא תופס את המציאות בצורה שאינה מדויקת (בלשון המעטה), כפי שעיינו רואות איך רוב העולם טועה אחר חושי. אך "כח ההכרה" תופס את עצם המציאות כמו שהיא באמת, ולא מכח התפשטות החושים.

"כח ההכרה" גם איננו "כח ההרגשה" או "כח התעוררות" שבנפש. ישנו כח בנפש שמרגיש. לדוגמא אדם אוהב, שונא, שמח, עצוב וכדו'. כל אלה הינן הרגשות בנפש. כמו כן ישנו כח בנפש שמתעורר, כמו שנאמר: "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ" (שיר השירים ב, ז). "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג, ו). "שופר תרועה" (ויקרא כה, ט) - מלשון התעוררות, שהאדם מתעורר לשוב בתשובה.

שני כוחות הללו קיימים ופועלים בנפש. על דרך כלל, ההרגשה פועלת באופן שקט, והתעוררות פועלת באופן רועש ומתפעל יותר. פעמים שההרגשה פועלת בלי התעוררות. פעמים שהתעוררות פועלת בלי הרגשה. ופעמים ששניהן פועלות יחד בנפש. ואכן אפשר להשתמש בשני כוחות הללו, בכדי להגיע למקום פנימיות הנפש שהוא מקום ההכרה (בבחינת "אחרי המעשים נמשכים הלבבות"). שכן "כח ההכרה" נמצא בפנימיות "כח ההרגשה" ו"כח התעוררות"[4]. אך העבודה הפנימית השלימה אינה בנויה על "כח ההרגשה" ו"כח התעוררות". היא בנויה על הכרות נפשיות - הכרות לבביות.

לדאבונו, רובא דעלמא חיים בעולם חיצוני. וגם רבים מאלה החפצים להיכנס פנימה אל הקודש, מנסים לעבוד על הפנימיות

עם כלים חיצוניים. משום שעל דרך כלל, הם אינם מכירים את העולם הפנימי, ואינם מבינים שהכלים איתם משתמשים בעולם הפנימי, שונים בתכלית מהכלים איתם משתמשים בעולם החיצוני.

משל לגר שהתגיייר, אך לא למד הלכות כשרות. הוא לא מכיר את המושגים "איסור והיתר", "בשר בחלב", "טריפות" וכדו'. הוא סבור שעם אותו מטבח ועם אותם כלים שהשתמש בהם עד כה, יוכל להשתמש מכאן ולהבא.

העולם הפנימי נקרא "עולם הכרה". "עולם" זה אינו גלוי למי שחי בחיצוניות, אינו גלוי למי שחי ב"עולם ההתעוררות", ואינו גלוי למי שחי ב"עולם ההרגשות". "עולם" זה נמצא בפנימיות לבו של האדם, וגלוי רק למי שחי שם.

מי שאינו מבין יסוד זה, מנסה בעצם להיכנס לעולם פנימי עם כלים חיצוניים. ומכאן מגיעים בעומק המושגים "כלאיים" ו"שעטנז" - כלים חיצוניים בעולם פנימי.

ככל שנכנסים לעבודה פנימית יותר, הכלים בהם משתמשים ג"כ פנימיים יותר. והכלי איתו משתמשים להכרת הנפש הינו "כח ההכרה".

א"כ העבודה היא לזהות בנפש את "כח ההכרה", ולחיות באופן שכל מציאות חיוו בנויה על הכרות נפשיות - הכרות הלב.

דעת המחברת

עד כה נתבאר ג' החלקים הנצרכים להכרת הנפש: לימוד סוגית מבנה הנפש, כח להרכיב ולחבר את חלקי הסוגיא, וכח בנפש המכיר מציאות.

החלק הרביעי הנצרך להכרת הנפש, הינו הכח להרכיב ולחבר את הידיעות השכליות יחד עם ההכרות הנפשיות.

לעיל נתבאר שהסוגיא מורכבת מאוד מצד הידיעות השכליות והרכבותיהן. אך הרכבות אלו נעשות מכח קומת המוחין שבאדם. כח ההרכבה המתבאר כעת, הינו כח להרכיב שני קומות שונות בנפש - קומת המוחין וקומת ההכרה.

משל למה הדבר דומה. כאשר שולחים שאלה לרב, כדי שיורה "את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון" (שמות יח, כ), על הרב לבדוק מאלו חלקים השאלה מורכבת. פעמים שהשאלה מורכבת רק מחלק אחד בשו"ע. ופעמים שהשאלה מורכבת גם מחלק "אורח חיים", גם מחלק "יורה דעה", גם מחלק "אבן העזר" וגם מחלק "חושן משפט".

נכון שפעמים צריך לעסוק רק בידיעות השכליות, ופעמים צריך לעסוק רק בהכרות הנפשיות. אך בכדי להיכנס לעומק העבודה הפנימית, צריך להרכיב ולחבר יחד את שני החלקים. דהיינו להכיר בהכרת נפש את הידיעות השכליות, שמה שהוא יודע הוא גם מכיר בנפש. כמובן יש לוודא ראשית, שידיעותיו אכן ידיעות של תורת אמת, ולא ידיעות הנובעות מ"עלמא דדמיון" - "עלמא דשיקרא" (שהרי ישנן ידיעות רבות שאינן נובעות מהתורה הקדושה, אלא מליבם ודמיונם של בני אדם שאינם מחוברים לתוה"ק). ולאחר מכן, להחדיר את אותן ידיעות אל תוך עומק הכרת נפשו, ולברר ולאמת שהכרות נפשו תואמות לידיעות השכליות הנובעות מהתורה הקדושה, ואינן הכרות עקורות ללא בית אב.

ועל זה נאמר: "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ד, ט). דהיינו להשיב אל הכרת הלב את הידיעות השכליות. וזו כוונת הפסוקים: "כל חכם לב" (שמות לא, ו), "לבי ראה הרבה חכמה" (קהלת א, טז) וכדו'. "חכם לב" הוא אדם שהידיעות השכליות וההכרות הלבביות שלו מצטרפות אהדדי.

הכח להרכיב את מדרגת השכל עם מדרגת הלב נקרא בלשון חז"ל "דעת דקדושה" - "דעת המחברת" (כלשון הבעש"ט הק'). משה רבינו ע"ה היה בחינת ה"דעת" של הכנסת ישראל - "משה קיבל תורה מסיני ומסרה" (אבות א, א). הוא זה שהכניס את התורה הקדושה לעומק הכרת נפשו של עם ישראל. הדעת מחברת בין מהלכי השכל לבין מהלכי הלב.

העסק בידיעות השכליות גרידא, נוגע במקום שלמעלה ממדרגת האדם, בבחינת "וידעת היום". ואם אין חיבור בין הידיעות השכליות לבין "והשבות אל לבבך" שזה עצם מדרגת ה'אני' של האדם, הוא אינו חי את עצמו. וחיוו מלאים סתירות נוראות בין ידיעותיו לבין הכרות נפשו. וממילא הבהירות והברירות ממנו והלאה.

אך מי שזוכה לאחד את מדרגת השכל ומדרגת הלב, כל חלקי נפשו מתחברים זה עם זה, ומשלימים זה את זה, והרי שהוא חי

ב"עולם ברור" - הוא חי את עצמו.

אדם כזה נפתחים לו שערי חכמה ויכול להתחבר לתורה באמת. ומי שלא נגע במקום הזה, אין לו השגה אמיתית בתורה. משום שהתורה הקדושה נקראת "חכמת לב" - "לבי ראה הרבה חכמה".

"אמור לחכמה אחותי את'. אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומר זה ואם לאו אל תאמרה" (סנהדרין ז, ב). כונת הדבר, שכמו שאחותו באה מאותו שורש שהוא בא, כך השגת החכמה והבהירות בתורה המגיעים לאדם, באים מאותו מקור ושורש ממנו הוא בא. וכאשר האדם מאחד ומשווה את מדרגת השכל עם מדרגת הלב, הוא מתחבר לשורש ממנו הוא בא. וממילא הוא זוכה לתורה שבאה משורש נשמתו.

אשר על כן, על האדם לעמול רבות לאחד ולהשוות את מדרגת מוחו ומדרגת ליבו, בכדי לחיות בתוך עולם פנימי ברור.

רובד לפני מרובד

כח נוסף הנצרך להכרת הנפש הוא הכח להכיר "רובדים" בנפש, והכח לעבור מרובד לרובד בנפש.

מצינו בתורה "ק לשון רובדים", ולהלן חלקם: "מרובדים עשתה לה" - אלו בגדי כהונה" (מדרש תנחומא, בראשית). "הרובד הרביעי שבעזרה" (יומא פ"ד מ"ג). "רובדים של אבן" (תמיד א, א).

כל הבריאה כולה בנויה באופן של רובדים. וגם נפשו של האדם בנויה באופן של רובדים.

לעיל נתבאר שישנם בנפש "כח הרגשה" ו"כח התעוררות". שני כוחות הללו הם עצמם שני רובדים בנפש. וברובדים אלו ישנם רובדים רבים, כפי שיכול כל בר דעת לזהות. שהרי "כח הרגשה" ו"כח התעוררות" פעמים חזקים ופעמים חלשים. ודאי שאין זה משום שההרגשות וההתעוררות התחזקו או נחלשו כפשוטו. אלא משום שהנפש נמצאת ברובד אחר ב"עולם ההרגשות" או ב"עולם התעוררות". כאשר הנפש נמצאת ברובד פנימי יותר, ההרגשה או ההתעוררות נתפסות כחזקות יותר. וכאשר היא ברובד חיצוני יותר, הן נתפסות כחלשות יותר.

כאשר זוכה האדם לחיות עם "כח ההכרה" שנתבאר לעיל, ראשית הוא מגלה רובד חדש בנפש - רובד של הכרה. ומלבד זאת, עצם הכניסה ל"עולם ההכרה", פותחת בפניו את שערי ליבו ונפשו. "ובדעת חדרים ימלאו" (משלי כד, ד), אלו חדרים שבלב. אדם שמזהה תפיסה של "רובדים" בקומת ההכרה, מגלה עולם שלם של רובדים זה לפנים מזה - חדר לפני מחדר, וכל הכרה נמצאת ברובד אחר. וככל שהוא נכנס לרובד פנימי יותר בתוך "עולם ההכרה", הוא מכיר את הדברים בהכרה פנימית יותר ומגלה עולם חדש לגמרי.

גם בהרגשות ובהתעוררות יש רובדים כנ"ל. אך ישנו הבדל מהותי בין אדם החי בקומת ההרגשות וההתעוררות, לבין אדם החי בקומת ההכרה. אדם החי בקומת ההרגשות וההתעוררות, תופס כל רובד כנפרד בפני עצמו, ולא כמאוחד עם שאר הרובדים. כאשר הוא מזהה עם רובד זה, הוא אינו מזהה עם רובד אחר.

ואילו אדם החי בקומת ההכרה, תופס את כל רובדי ההכרה כמאוחדים זה עם זה. כל "עולם ההכרה" שלו נתפס כמציאות אחת - כמקשה אחת. וככל שהכרתו פנימית יותר, כך "עולם ההכרה" שלו ברור יותר ומאוחד יותר. וכל ההכרות שנפשו מכרת, לא רק שאינן סותרות זו את זו, אלא אדרבא משלימות זו את זו ומתלבשות זו בתוך זו.

ולא זו בלבד, אלא אף את רובדי ההרגשות וההתעוררות הוא תופס בתפיסת אחדות. לדוגמא, אדם החי בקומת ההרגשות, תופס שיש לו אהבות רבות לדברים רבים, ואין קשר בין האהבה לדבר זה ובין האהבה לדבר אחר. וגם כאשר האהבה שלו לדבר מסוים מתחזקת, הוא אינו מזהה שזה אותו כח האהבה שקיים בו, ורק קיבל תפיסה פנימית יותר. אלא הוא סבור זו אהבה חדשה. אך אדם החי בקומת ההכרה, תופס שיש לו רק כח אהבה אחד, שפועל בנפש כל פעם לפי העניין ולפי הרובד בו הוא נמצא באותה העת [5].

עכ"פ ע"ז אומרת הגמ': "אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: 'ולכו מחיל אל חיל'" (ברכות סד, א). בעולם הבא ישנה הליכה מעולם לעולם. גם בעולם הזה יכול האדם ללכת ממקום למקום. לא באופן של מ"ב מסעות שנסעו בני"ב במדבר, ועשרה גלויות שגלתה סנהדרין. אלא ממקום למקום - מעולם לעולם - מחדר לחדר בתוך חדרי ליבו פנימה.

המעבר הזה מחדר לחדר בחדרי הלב, יכול להיות רק למי שמגלה "רובדים" בקומת ההכרה שבנפש, ובכל רובד פנימי יותר הוא מגלה הכרה נפשית עמוקה יותר.

העבודה א"כ היא לגלות "רובדים" בקומת ההכרה שבנפש, לתפוס שכל הכרה נמצאת ברובד אחר, לקנות את הכח לצאת מרובד אחד ולהיכנס לרובד אחר, ולחיות ע"פ אותה הכרה שבאותו רובד. וכמובן לשאוף תמיד להיכנס לרובד פנימי ועמוק יותר, עד אשר יזכה להגיע למקום הפנימי ביותר בנפשו והיא עצם נשמתו הדבוקה בבוראו.

"בא בחדרך וסגור דלתך"

עד כאן הסברנו את החלקים הנצרכים לעבודה הפנימית של בירור הנפש. אמנם ישנו מעכב אחד גדול, המפריע מאוד לכל מהלך העבודה. והוא עצם היותנו כאן בעולם הזה.

כתוצאה מחטא אדם הראשון, העולם הזה אינו מקום של מנוחה ושלוה. "ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף" (בראשית רבה פד, ג). במעמד הר סיני נגענו במדרגת אדה"ר קודם החטא, וראינו "עולם ברור" כנ"ל. אך גם את זה איבדנו בחטא העגל. ובכל דור שעובר, אנו מתרחקים יותר ממדרגת אדם הראשון ומעמד הר סיני, והחיים נעשים טרופים יותר. "אמר רבא בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר: 'בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר'" (סוטה מט, א). ובפרט בדרא בתראה דידן, שהטרדות והבלבולים הולכים ומתרבים כים סוער, השוטף אחריו כל חלקה טובה.

אדם שחי בעולם הזה, נעשה מבולבל ומטורף ממראה עיניו ומשמע אוזניו. ומי שנפשו משתוקקת לקרבת ה', מייחד לעצמו זמן לעשות חשבון נפש. אשריו טוב לו.

אך צריך להבין. העולם הפנימי והעולם בו אנו נמצאים, הינם תרתי דסתרי באופן גמור. ממש שתי צרות זו לזו. העולם הפנימי הינו זך, טהור, בהיר וברור. הוא עולם של הכרה. ואילו העולם בו אנו נמצאים, הוא עולם שמעורב טוב ברע (ורובו רע), הכל בלול, מעורב ומבולבל. 'לב' ו'בבל' שורשם חד. 'בבל' ענינו בלבול של הלב - של הכרות הלב. כל רגע של חיבור להאי עלמא, מותיר בנפש האדם רושם שלא במהרה משתכח. והמתבונן יראה שישנם מאות אלפי רשמים (ואף יותר) המשתקעים בנפשו של האדם בכל יום.

כאשר האדם טרוד, אין לו ישוב הדעת ומנוחת הנפש. וכאשר הוא בא לעשות חשבון נפש, הוא נתקל בחומת ברזל המונעת אותו מלהיכנס פנימה אל תוך נפשו. הטרדות והבלבולים עדיין מעסיקים אותו. וגם אם הצליח להשתחרר מהם במידת מה, הרשמים שנותרו בו מכל עיני העולם, אינם מניחים אותו לעסוק בעבודת נפשו.

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (בראשית כח, י). כאשר אדם נמצא בחוץ, הוא נמצא בחרונו של עולם. אי אפשר לחיות בחוץ ולנסות להיכנס פנימה. וגם אם הצליח להגיע לרמה מסוימת של ישוב הדעת, הנפש שלו עדיין שייכת לעולם הזה. ולא שייך להכיר את נפשו הפנימית מתוך תפיסת העולם הזה.

על מנת להיכנס לעבודה הפנימית, חייב להיות לאדם ניתוק מהעולם הזה. וכפי שיעור הניתוק, כך שיעור הכניסה אל תוך עולמו הפנימי הברור. כל זמן שלא התנתק, במידת מה על כל פנים, מהאי עלמא, הכניסה לעולם הפנימי הינה בלתי אפשרית.

ודאי שהניתוק צריך להיות ברובד החיצוני. דהיינו להתעסק עם העולם הזה רק כדי הצורך הגמור ותו לא. אך הניתוק חייב להיות בעיקר ברובד הפנימי. להיות כעובר אורח, שמרגיש שאינו קשור למקום בו הוא עובר. צריך להיכנס פנימה אל תוך הנפש, לסגור את הדלת בפני כל רוחות הטומאה הנושבות בעולם, ולהתרגל לחיות חיים של בהירות וברירות.

רק אדם שניתק את עצמו מהאי עלמא, פנים וחוץ, יוכל לקנות את הכלים שנתבארו לעיל. ואז יזכה לגלות "אני" חדש לגמרי שמעולם לא הכיר, ולחיות בעולם פנימי ברור.

סוף דבר

מי שמתבונן בדברים הללו, מקבל מושג למה התכוון ר' ישראל מסלנט, שאמר שקשה יותר לתקן מידה אחת מאשר ללמוד

את כל הש"ס. אנשים מחפשים עצות מעשיות לתיקון המידות. ב"ה שמחפשים. אך להכיר מידה אחת ולגעת בה בנפש, נצרכים הרבה כלים והרבה הקדמות, וכ"ש לתקן אותה בפועל. והדברים אמורים לא רק לענין תיקון המידות, אלא הוא הדין לכל שאר חלקי העבודה.

אדם שאינו מודע לחלקים הללו, יכול לנסות שנים להיכנס לעבודה הפנימית, ולא להבין מדוע אינו מצליח. אין הכי נמי, אדם שעובד בתמימות ומסירות נפש גמורה לשם שמים, הקב"ה מכוון אותו למקום שראוי לו להגיע. אך מלבד הדרך הזאת, הראויה על דרך כלל ליחידי סגולה, הכניסה ל"עולם הפנימי" היא כניסה לעולם נסתר וגנוז. ולכן ה"עולם" הזה נקרא "פנימי", משום שזה בפנים, זה "בתי גוואי" שנמצאים בתוך מעמקי נפשו של האדם.

כל החלקים שנתבארו עד עתה: חכמה, הרכבת הידיעות, כח ההכרה, הרכבת החכמה וההכרה, רובדים, ניתוק מהאי עלמא וחיבור לעולם פנימי ברור, הינם יסודות ושורשים הכרחיים לצורך העבודה הפנימית.

כמובן שאי אפשר להקיף את הדברים בשורות קצרות אלו. אך בפרקים הבאים יקבלו הדברים תוספת נופך, אם ירצה ה'.

יזכנו הבורא להתבונן בדברים ולהמשיך הלאה.

1- עיין בהקדמת הרמח"ל לספרו "דרך ה"

2- כפי שהוזכר לעיל, שני הספרים השורשיים ללימוד סוגיא זו הינם ספר יצירה וספר תיקוני הזוהר

3- ענינים של חושים אלו יתבאר בפרקים הבאים אי"ה

4- "כח ההתעוררות" הינו חיצוניות הלב, "כח ההרגשה" הינו תיכונות הלב, ו"כח ההכרה" הינו פנימיות הלב

5- קומות ההרגשה וההתעוררות הינן מ"עולמות הנפרדים", ואילו קומת ההכרה הינה מ"עולם האחדות"

- [\[דע את יחודך\]](#) 1]

Source: <http://bilvavi.net/shiur-001-הבנתשורשי-העבודההפנימית>

Links

[1] <http://bilvavi.net/daes.yehu>